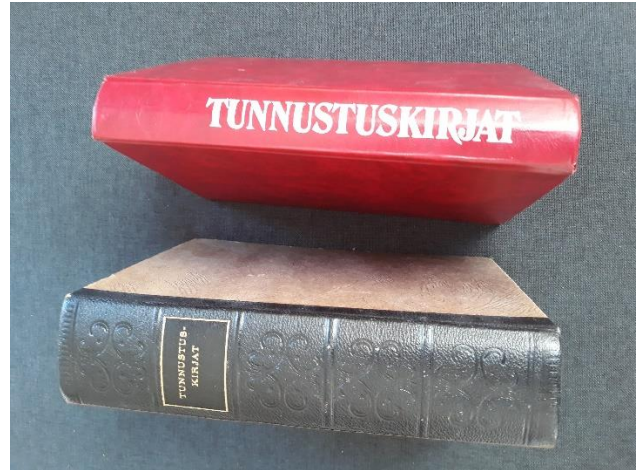

A.E.Koskenniemen johdannot
luterilaisiin tunnustuskirjoihin
(Tunnustuskirjat, 1948)

Augsburgin tunnustuksen puolustus

Entä vastustajat? Keisari oli valtiopäivien avajaispuheessa kehoittanut kumpaakin puolta esittämään käsityksensä. Katolilaiset eivät olleet valmistaneet, niinkuin luterilaiset olivat tehneet, mitään kirjallista esitystä. He arvelivat asian lykättävän valiokuntaan, jossa katolinen enemmistö sen kohtalon ratkaisisi. Paavilaiset olivat mielestään tulleet valtiopäiville luterilaisten syyttäjinä ja tuomareina. Ei muka tullut kysymykseenkään, että heitä kohdeltaisiin tasaveroisina luterilaisten rinnalla, heitä, jotka olivat vannoutuneet kaikessa sokeasti alistumaan paavin arvovallan alaisiksi. Luterilaisia sen sijaan sitoi Jumalan sanan voittama omatunto. Yhteisen pohjan sijasta oli näiden kahden joukon välillä silloittamaton kuilu.

Paavilaiset olivat sitä mieltä, että luterilaiset oli vaikka pakkokeinoin palautettava takaisin paavin alaisuuteen. Samaa mieltä oli keisarikin, vaikka hän tahtoikin käytettäväksi ystävällisiä keinoja. Luterilaisten Tunnustus oli tehnyt häneen syvän vaikutuksen. Tämä kiihoitti katolilaisia jumaluusoppineita ja munkkeja kiivauteen. Tohtori Eck esitti Mainzin arkkipiispalle, että koko asia haudattaisiin, koska Luther kannattajineen jo oli tuomittu; harhaoppiset surmattakoot! Säädöt olivat kysyttäessä sitä mieltä, että oli asetettava oppineista kokoonpantu valiokunta tutkimaan luterilaisen Tunnustuksen harhoja. Keisari suostui tähän; tutkimuksen tuloksiin oli kaikkien, keisarin itsensäkin alistuttava. Keisari odotti, että luterilaisetkin alistuisivat tähän.

Maltillisen tutkimuksen asemesta ilmestyi monien muunteluiden jälkeen ”Roomalais-keisarillinen kumoamus”. On huomattava, että tämä asiakirja julkaistiin keisarin nimessä. Kirjoitus ei kuitenkaan nimestään huolimatta sisältänyt luterilaisten oppien kumoamista; se oli

syytekirjoitus tai oikeammin sanottuna häväistyskirjoitus. Kumoamusta ei koskaan painettu, ainoastaan sen supistelma ilmestyi seuraavana vuonna.

Kumoamus luettiin julki valtiopäivillä elokuun 3. päivänä. Luterilaiset nimittivät sitä alun alkaen ”Paavilliseksi kumoamukseksi”. Kumoamus ei ollut mikään vakava yritys Augsburgin tunnustuksen vääräksi osoittamiseksi. Sen merkitys supistuu siihen, että se on historiallinen todistuskappale, joka osoittaa, millainen käsitys katolisessa kirkossa silloin tosiasiallisesti vallitsi. Luther kirjoitti 1531: ” Jos se on niin kallisarvoinen ja taiten Raamattuun perustettu, niinkuin nuo pauhaten pöyhkeilevät, niin miksi se kaihtaa valoa? Mitä hyötyä on siitä, että tällainen julkisluonteinen asia salataan meiltä ja muilta? Jos se taas on vailla perustusta ja merkitystä, niin miksi Brandenburgin vaaliruhtinas asian alkuvaiheessa julki julisti, että meidän Tunnustuksemme on Raamatulla ja lujilla perusteilla kumottu? Eihän tämä hyvin perusteltu Kumoamus vielääkään ole tullut päivänvaloon; ehkäpä se vanhan Tannhäuserin kanssa uinuu Venus-vuorella.

Mitä keisariin tulee, niin hän tosin myöntää evankelisten monessa kohdin yhtyvän yleiseen roomalaisen kirkon kantaan. He hylkäävät eräät Saksan kansan keskuudessa liikkuvat jumalattomat opetukset. Kuultuaan Kumoamuksen heidän tulee palata kaikkien oikein uskovien yleiseen tähänastiseen käsitykseen; elleivät palaa, hän pyhän kristillisen kirkon ylimpänä valvojana ja suojelijana on velvollinen julkisesti suhtautumaan tähän asiaan virkansa ja omantuntonsa vaatimusten mukaan. Keisari siis vaati ehdotonta alistumista, vaatimustaan uhkauksin tehostaen.

Pimeältä näytti nyt tulevaisuus luterilaisille. Lisäksi sodan synkät pilvet alkoivat nousta näkysälle. Näissä oloissa Luther ihmeellisesti vahvasti uhanalaisia veljiään. Hän kirjoitti mm.: ”Kristillisen opin luonteeseen kuuluu se, että sitä on pidettävä varmana ja että siitä on pidettävä kiinni. Jokaisen täytyy vakaumuksellisesti ajatella: Oppi on tosi ja varma; se ei petä. Mutta se sydän, joka jää tuumiskelemaan ja alkaa häilyä sanoen: ‘Ystäväiseni, uskotko sinä, että tämä on totta -’, ei ikinä ole tosi kristitty.” Mutta tätäkin voimakkaammin uskonpuhdistaja tuki uskonveljiään rukouksen voimalla. Veit Dietrich kirjoitti Melanchthonille kesäkuun 30. päivänä, siis valtiopäivien aikana: ”Rakas Philipp, ette tiedä, kuinka kiinnostunut olen teidän menestymisestänne. Minä vannotan teitä Kristuksen tähden: älkää pitkö tohtorin teille kirjoittamia kirjeitä hyödyttöminä. En voi kyllin ihmetellä tämän miehen ainoalaatuista hellittämättömyyttä, iloa, luottamusta ja toivoa näinä ankaran ahdingon päivinä. Päivä päivältä hän pitää niitä vireillä ahkerasti mietiskelemällä Jumalan sanaa. Ei mene päivääkään, ettei hän rukouksessa viettäisi vähintäinkin kolmea tuntia, jotka suuresti hedelmöittivät mietiskelyä. Kerran satuin kuulemaan hänen rukouksensa. Oi Herra, mikä henki, mikä usko puhuikaan hänen sanoistaan! Hän rukoili sellaisella kunnioittavalla hartaudella, että tunsin hänen puhuvan Jumalan kanssa, ja samalla sellaisessa uskossa ja luottamuksessa, jota isän tai ystävän kanssa puhuva ilmaisee. ‘Minä tiedän’, hän mm. sanoi, ‘että sinä olet meidän Isämme ja Jumalamme. Minä saan siis olla varma siitä, että sinä saatat häpeään ne, jotka vainoavat sinun lapsiasi. Ellet saata heitä häpeään, sinä olet samassa vaarassa kuin mekin. Onhan koko tämä asia sinun.’ Jonkin matkan päässä seisoessani minä kuulin hänen näin

rukoilevan. Sen koommin minä en enää epäillyt, etteivätkö hänen rukouksensa osoittautuisi suureksi avuksi näiden valtiopäivien epätoivoisen vaikeassa tilanteessa. Tekin, opettajani, menettelisitte paljon paremmin tässäkin asiassa jäljittelemällä isäämme, tohtoria. Onnettomalla huolehtimisellanne ja hellyttävillä kyöneleillänne te yksinkertaisesti vain valmistatte surkeaa loppua sekä Itsellenne että meille kaikille, joita ei mikään muu tyydytä ja hyödytä kuin teidän menestyksenne.”

Luterilaiset olisivat saaneet käytettäväkseen Kumoamuksen jäljennöksen, mutta varsin vaikein ehdoin. Melanchthon sanookin jäljennöksen saamisen mahdollisuudesta Puolustuksen esipuheessa: ”Meikäläiset eivät voineet saada asiaa toteutumaan muutoin kuin niin vaarallisin ehdoin, etteivät he voineet niitä hyväksyä” (s. 57). Ehtoihin kuului se, että luterilaisten täytyi tehdä sovinto katolilaisten ruhtinasten ja säätyjen kanssa, ja että he saivat käyttää Kumoamusta vain luottamuksellisesti, ei mitenkään julkaistavaksi; ellei ehtoja täytetä, neuvottelut katkeavat itsestään. Tämän jälkeen luterilaiset ilmoittivat keisarille vastaavansa Kumoamukseen, vaikkei heillä olekaan käytettävänä sen jäljennöstä he hankkivat sen tosin myöhemmin. Heillä oli kuitenkin Kumoamusta luettaessa tehdyt tarkat muistiinpanot. Kuitenkin käytiin ennen vastauksen laatimista katolilaisten kanssa neuvotteluja. Ponnisteluista huolimatta nämä ajautuivat karille. Evankeliset säädyt silloin, elokuun 29. päivänä, virallisesti päättivät toimittaa vastauksen Kumoamukseen, minkä jälkeen Melanchthon ynnä eräät muut ryhtyivät esitöihin.

Syyskuun 20. päivänä Melanchthon oltuaan kaiken aikaa kosketuksissa työtovereihinsa sai valmiiksi Puolustuksen. Kaksi päivää sen jälkeen evankelisten asia otettiin esille valtiopäivien istunnossa. Keisari antoi evankelisille miettimisaikaa seuraavan vuoden huhtikuun 15. päivään; siihen mennessä heillä ei ollut lupa painattaa mitään eikä panna toimeen enempiä uudistuksia. Silloin aiottiin Puolustus esittää säädyille, mutta keisari kieltäytyi ottamasta sitä vastaan, näin katkaisten kaikki enemmän neuvottelumahdollisuudet. Avautui juopa katolilaisten ja evankelisten välille eikä se enää sen koommin mennyt umpeen.

Syyskuun 23. päivänä Melanchthon lähti Augsburgista. Vielä matkalla ollessaan hän ryhtyi korjaamaan ja lisäämään Puolustusta. Työssä hyödytti häntä suuresti se seikka, että hänen oli katolilaisten suureksi harmiksi onnistunut saada käsiinsä Kumoamuksen täydellinen jäljennös. Puolustus, jossa vanhurskautusoppi esitettiin hyvin laajasti, ilmestyi yhdessä Augsburgin tunnustuksen kanssa huhti-toukokuun vaihteessa 1531.

Puolustuksen esipuheessa sanotaan: ”Sittemmin julkaistiin muuan käskykirje, jossa vastustajat kerskailevat Raamatulla osoittaneensa vääräksi meidän Tunnustuksemme. Tästä saat siis nyt, lukija, Puolustuksemme. Siitä pääset käsittämään sekä vastustajien mielipiteet olemme näet tahtoneet esittää ne vilpittömässä mielessä että sen, kuinka he vastoin Pyhän Hengen selvää sanaa ovat hyljänneet eräät uskonkohdat, kuitenkin kykenemättä Raamatun avulla horjuttamaan meidän käsityksiämme” (s. 58, 8 s.). Puolustus on siis toisaalta Kumoamuksen vääräksi osoittamista ja toisaalta Augsburgin tunnustuksen puolustamista.

Mainittiin jo, että Puolustuksessa vanhurskautusoppi on erittäin laajasti esitetty. Voidaan sanoa, että se hallitsee koko teosta. Puolustuksen lopussa sanotaan: ”He moittivat meitä niiden julkisten pahennusten ja levottomuuksien tähden, joita meidän oppimme muka on synnyttänyt. Tähän aiomme vastata lyhyesti. Jos kootaan yhteen kaikki pahennukset, niin kuitenkin tämä ainokainen syntien anteeksiantamuksen opinkohta, se, että me lahjaksi, Kristuksen tähden uskon kautta saamme syntien anteeksiantamuksen, tuo mukanaan niin paljon siunausta, että se peittää varjoon kaikki vauriot. Juuri tämä alun alkaen taivutti Lutherin puolelle sekä meidän mieltymyksemme että monen sellaisenkin, joka nyt meitä vastustaa” (s, 240, 22 ss.).

Erehtyisimme kuitenkin suuresti luullessamme Puolustusta tieteelliseksi, taidokkaaksi oppinäytteeksi. Tosin on oikeutetusti sanottu, että se on Melanchthonin Loci communes -teoksen rinnakkaisteos. Mutta sittenkin Puolustus on, samalla kun se on oppineisuuden näyte, todella elävän uskon tunnustus. Siitä huokuu kaikkialta huoli sielujen pelastuksesta. Sitä on tukittava sellaista taustaa vastaan, josta näkyy synnin, kuoleman ja lain kauhistusten ohella omistetun evankeliumin synnyttämä varma ja iloinen luottamus. Jumaluusoppineelta ja seurakunnanpaimenelta, joka ei ole eläytynyt Puolustuksen syvyyksiin, puuttuu jotakin ensiarvoisen tärkeää.

Puolustuksen luonne on toisaalta jyrkkä, toisaalta hienotunteinen. jyrkkyyttä saavat osakseen katoliset jumaluusoppineet, nuo ”halpamaiset, veriset miehet”, niinkuin Melanchthon eräässä kirjeessään sanoo, jumaluusoppineet, jotka paavi Klemensin- häntä Luther sanoi ”pääkonnaksi” - johdolla omaksuivat leppymättömän asenteen kiihoittaen ja lujasti ohjissa pitäen keisaria. Lempeyttä sen sijaan osoitetaan keisarille ja ruhtinaille. Melanchthon kirjoittaa esipuheessaan mm.: ”Olen kirjoittanut mahdollisimman maltillisesti. Sen varalta, että jokin sanonta tuntuu ankarahkolta, täytyy minun etukäteen huomauttaa, että minä taistelen niitä jumaluusoppineita ja munkkeja vastaan, jotka kirjoittivat Kumoamuksen, en keisaria ja ruhtinaita vastaan, joita minä, niinkuin minun pitääkin, kunnioitan” (s. 58, 13). Kumouksen kirjoittajat ovat ”häikäilemättömiä sofisteja”, ”kehnoja, kokemattomia jumaluusoppineita”, ”aaseja”. Kaikesta huolimatta Melanchthon kuitenkin luonteensa mukaisesti jättää sovinnon oven ainakin raolle. Hän kirjoittaa, niin ikään esipuheessaan: ”Minun tapoihini on aina, mikäli suinkin mahdollista, kuulunut opin tavanmukaisen muodon säilyttäminen, että sovinto joskus olisi helpompi toteuttaa. Nytkään en siitä paljon poikkea, vaikka täydellä syyllä voisin vieroittaa aikamme ihmiset kauemmaksikin vastustajien mielipiteistä” (s. 58, 11).

1537 Puolustus juhlallisesti julistettiin luterilaisen kirkon tunnustuskirjaksi.